

Franczel Richárd

Mérlegen a miniszterelnök-jelöltek

Orbán Viktor egyértelműnek tűnő választási sikere jelentős mértékben átszabta a hagyományos kampányviszonyokat. Az ellenzék vezetőjének vannak kihívói, akiknek legfőbb célja immáron a leendő miniszterelnök parlamenti mozgásterének minél jelentősebb szűkítése. E jelölteknek ehhez relatíve nagy kampányhátrányt kell kompenzálniuk, aminek hatékonysága nem a Fidesz elnökének támadásában, hanem önmaguk politikai hasznosságának erősítésén múlik.

Aszimmetrikus kampányviszonyok

A 2010-es országgyűlési választáson a politikai szereplők döntő többsége – hol hallgatólagosan, hol nyíltan – elismeri, hogy gyakorlatilag egyetlen jelöltnek, az ellenzék vezetőjének van reális esélye a győzelemre. A hosszú ideje stabilnak mutakozó előny aszimmetrikus kampányviszonyokat teremtett, hiszen a négy aspiráns esélyei Orbán Viktor toronymagas kiemelkedése okán szimmetrikusan nem hasonlítható össze. Az aszimmetria abban is megmutatkozik, hogy egyfelől nem a hivatalban lévő kormányfő száll harcba a miniszterelnöki székért, másfelől nem az aktuális kormányzat által jelölt személynek, hanem – épp a hatalmas fölény okán – az ellenzék vezetőjének vannak kihívói. Az MDF sem Mesterházy Attilának, hanem a Fidesz elnökének kihívójaként aposztrofálja Bokros Lajost, tehát a mai viszonyok közepette nem lepődhetünk meg azon, hogy egy ellenzéki párt egy másik ellenzéki párt vezetőjével akar megmérkőzni, pontosabban őt tekinti valódi ellenfélnek.

Az aszimmetrikus kampányviszonyok hatással vannak a (fél)közép és kis pártok egymással szembeni önmeghatározására is. Az MSZP és az MDF – Orbán győzelmének minimalizálásában találkozó közös céljuk okán – a kampány eddigi szakaszáig igyekeztek elkerülni az egymásra történő reflektálást, ám a szocialisták fokozatosan kezdik felismerni az

MDF újrapozicionálásának rájuk nézve negatív, esetleges szavazatcsökkentő hatásait. Az MDF ugyanis elsősorban a középen álló bizonytalanok, illetve a szocialistákban csalódott, de a Fideszre szavazni nem hajlandók megszólításában reménykedhet. Lévén, hogy Bokros miniszterelnöki alkalmassága a legutóbbi felmérés szerint jócskán magasabb, mint Mesterházy Attiláé, a szocialistáknak keményen reflektálniuk kell a fórumosok határozott programjára. A fent említett aszimmetria tehát itt is megmutatkozik, hiszen a kormányon lévő szocialistáknak szavazatmaximalizálási szempontból paradox módon már rég nem a legnagyobb ellenzéki párt jelenti a fő kihívást, hanem a legkisebb, parlamenti bejutásra potenciális esélyekkel rendelkező párt semlegesítésére is koncentrálnia kell mérsékeltelen elkötelezett szavazóinak megtartása érdekében.

A félközép párttá növekedett Jobbik helyzetében is felfedezhetjük a kampány aszimmetrikusságának jegyeit, hiszen a masszív és radikális változásokat hirdető pártnak elsősorban nem a szocialista és liberális erőkkal szemben kell megfogalmaznia magát, hanem a Fidesz radikális szavazóinak lemorzsolására kell törekednie. Kiváltképp, hogy a Fidesz – miképpen azt Orbán éwertékelőjében is újfent hallhattuk – erőteljesen igyekszik őket az erőszak és szélsőség karámjában tartani. Az ellenzéki tábor jobbszélének leválasztására törekvő Jobbik-stratégia sikerében furcsa módon a párt azon törekvése is közrejátszhat, hogy a kampány finiséhez közeledve, a parlamentáris szabályokhoz igazodva megpróbálják magukat határozott, de mégis valamelyest mérsékeltebb és felelősebb pozícióban megjeleníteni, ezáltal akik némileg kételkednek abban, hogy a Fidesz valóban radikális változtatásokat és kemény elszámoltatást fog végrehajtani, könnyedebben elcsábulhatnak a Jobbik felelőtlenül világos üzeneteinek.

Főbb előnyök és hátrányok

Mindezek után érdemes szemügyre vennünk, hogy a négy releváns miniszterelnök-jelöltnek milyen főbb előnyökkel és hátrányokkal kell szembenéznie a választók kegyeiért folytatott versenyben. Kezdjük először a kihívottnak tekinthető **Orbán Viktorral**. A Fidesz elnökének legnagyobb kampánybéli előnye – politikai vezetői tapasztalatainak felmutatásán túl –

kétségtelenül pártjának hatalmasra duzzadt (bár most valamelyest csökkenő) támogatottsága és saját népszerűsége, illetve nagyfokú miniszterelnöki alkalmassági mutatója tekinthető, aminek köszönhetően korábban erősen megosztónak tartott személyisége mára jóval szélesebb körben vált elfogadottá. Ugyanakkor magas népszerűsége egyben az egyik legnagyobb hátrányát is jelenti, hiszen – mint ahogyan ebbéli félelmeiről éwertékelőjében is hangot adott – a rendkívül magas támogatottság az előre megnyert választás illúzióját keltve demobilizáló hatással párosulhat.

Ahhoz, hogy a kedvező adatok konkrét szavazatokban realizálódjanak, a Fidesz elnöke elviekben a kormányzattal szembeni elégedetlenségből fakadó indulatok felkorbácsolásában lenne érdekelt, ez viszont kettős veszélyt is magában hordoz számára. Egyfelől mobilizációs szempontból jó eséllyel kontraproduktívnak bizonyulhat, másfelől jelentősen megnöveli a hibázás kockázatát, amiben a Fidesz elnöke az elmúlt két országgyűlési választási kampányt tekintve meglehetősen rossz emlékekkel rendelkezik. Sokkal valószínűbb tehát, hogy Orbán Viktor a meglévő magas támogatottság konzerválására törekedve minimalizálni fog minden lehetséges ütközési felületet, lecsökkentve ezáltal a hibázás kockázatának lehetőségét. Az ellenzék vezetőjének eddigi kampánybeli stílusa – kezdve a felelős kormányfői minőséget szimbolizáló, minden megnyilatkozásakor megfigyelhető kifogástalan eleganciájával –, a párt plakátjain visszaköszönő visszafogott „itt az idő” feliratok, valamint a többi jelölttel való vita határozott elutasítása is erről árulkodnak. Ez utóbbi ugyanakkor magában hordozza a bátortalanság jegyeit, amit – ha nem áll kötélnek – erőteljesen hangsúlyozni fognak riválisai, csökkentve ezzel miniszterelnöki alkalmasságának mutatóit. A Fidesz elnöke mindenesetre a korábbiakhoz hasonlóan most is relatíve eloldódott a pártjától, a vaskos és markáns üzenetek megfogalmazása most is sokkal inkább a vezetés alsóbb szintjeire hárul. Éppen ebből fakad másik fontos előnye a kampányban, miszerint megnyílik előtte a lehetőség, hogy nyugodt, mérsékelt és felelős politikai vezetőként jelenjen meg a nagyközönség előtt.

Az átfogó, konkrét program ismertetését számon kérő kérdésekre Orbán három irányból is próbált enyhítést nyújtó válaszokat találni. Egyfelől megnyilatkozásaiban az eddigieknél

erőteljesebben hangsúlyozza a párt által 2007-ben elfogadott írásos dokumentum létét, másfelől világossá tette, hogy konkrétumokról addig nem hajlandó és nem is tud mit mondani, amíg az átadás/átvétel nem történt meg, harmadrészt pedig az évértékelőjét követően mégis előállt egy-két konkrétummal. Emellett persze az is egyfajta válaszadási kísérletnek minősül, hogy Orbán Viktor igyekszik a „hogyan?”-kérdés feltevésének feleslegességét bizonyítani, hiszen meglehetősen korán egyértelművé tette, hogy nem tekinti vitapartnernek a korrupciós hazugságokban vergődő szocialisták jelöltjét, amiből világosan kiolvasható az „ettől a kormányzattól bármi jobb” típusú üzenet.

Mesterházy Attila legfőbb kampánybéli előnye, hogy a fiatalságával valóban alkalmas lehet a párt vezetése számára elengedhetetlenül szükséges megújulás szimbolizálására, miközben az MSZP fiatal jelöltjét tehermentesítve a hagyományos baloldali célközönségnek tartott nyugdíjasok szimpátiáját Kovács László hivatott fenntartani. Mesterházy másik fontos előnye – bizonyos szinten Medgyessy Péterhez hasonlítható – stílusában, politikai intelligenciájában keresendő, hiszen a médiában megnyilvánuló legkeményebb támadásokra is képes kellő higgadsággal és eleganciával reagálni (leszámítva az orvosokra vonatkozó kijelentését), ami a szocialisták jelen helyzetében rendkívül komoly érdemnek tekinthető, hiszen a párt támogatottságának növeléséhez elengedhetetlen a miniszterelnöki alkalmasság és hitelesség demonstrálása.

Az MSZP kormányfőjelöltjének azonban a kampány folyamán olyan hátrányokkal kell szembenéznie, amelyek majdhogynem megoldhatatlannak tűnnek. A legnagyobb problémát értelemszerűen az elmúlt nyolc év kormányzati kudarcai, az utóbbi időszak korrupciós ügyei és a választások közeledtével egyre duzzadó BKV-botrány okozta hitelességi deficit, és a mindezekből fakadó rendkívül alacsony támogatottság jelenti. Feltűnő, hogy a párt felső vezetése a BKV-botrány médiában történő kulminálása alatt eddig meglehetősen keveset mutatkozott a nyilvánosság előtt, így Mesterházy Attilára még nagyobb teher hárul, így a szocialista párt ballasztjai egyre jobban rá nehezednek, az elmúlt nyolc év kormányzati

mérlegétől nem tudja függetleníteni magát. Mindezek mellett Mesterháznak fiatalsága folytán a tapasztalatlanság bélyegével is szembe kell nézzen.

Bokros Lajos legnagyobb előnyének a kampány szempontjából – a gazdasági válságkezelésben elért korábbi tapasztalatainak felmutatásán túl – az őszinteséget és a konkrétumokba bocsátkozó programadás bátorságát (vakmerőségét?) tekinthetjük. Az egykori pénzügyminiszter által hangoztatott átfogó és részletes reformkoncepció jó ideje ismert a nagyközönség előtt, és Bokros bármely megnyilatkozása során kendőzetlen nyíltsággal beszél is az általa szükségesnek tartott és bevezetendő, nem éppen kampány- és szavazóbarát intézkedésekről. Másik fontos előnye, hogy képes és akar is reflektálni a riválisai által mondottakra. Orbán éwertékelője után tartott saját expozéjában például azonnal frappáns és szellemes kiemeléssel igyekezett annullálni a Fidesz-elnök mondanivalójának egyik központi gondolatát, rámutatva, hogy nem erős, hanem okos államra van szükség.

A kampány szempontjából Bokros legnagyobb hátránya ugyanakkor épp programjának kíméletlen konkrétságában ragadható meg. A társadalom jelentős rétegeinél a válság és a kudarcos kormányzati teljesítmény következtében kimutatható szociális kilátástalanság közepette rendkívül kockázatos további nehézségek vállalásával kampányolni a parlamenti bejutásért küzdő pártnak. Bármennyire is őszinte az MDF jelöltje, kommunikációjában az általa bevezetendő intézkedések társadalomra rótt terheinek következményeit firtató kritikákra érdemben nem reagál. Erre – az Orbán győzelmének minimalizálásában Bokrossal és az MDF-fel egy térfélen lévő – szocialisták is egyre többször mutatnak rá, hangsúlyozva, hogy amit Bokros akar, azt nem bírja el a társadalom, pláne nem a jelen helyzetben. Mindez összekapcsolódik másik, múltbeli szerepével összefüggő nagy hátrányával, ami két irányból is megragadható. Egyfelől a Bokros-csomag – bármennyire is elismert a gazdasági hatása – a társadalom kevésbé jómódú rétegei számára a szociális katasztrófa emlékét idézi. Másfelől pedig az MSZP egykori pénzügyminiszterének MDF-es politikusként való debütálása még mindig jelentős hitelességi deficitet okoz. Bokros hitelességét ezen túl a mögötte álló

bizonytalan pártháttér is negatívan befolyásolhatja, hiszen a megtépzott hírnevű SZDSZ-el való együttműködés önmagában sem biztos, hogy kifizetődő, kiváltképp, hogy a két párt közötti együttműködés egyelőre elég dőcögősnek bizonyul.

Vona Gábor kampányban kamatoztatható legnagyobb előnye, számára alig van kockázata a választásnak, hisz a Jobbik parlamenti bejutása biztosnak tűnik. Mindezt csak fokozza, hogy a biztos parlamenti részvételen túl nem kell kormányzati szerepre készülniük, így Vona Gábor ígéreteiben és mondanivalójában „felelőtlen” maradhat. Ezt a párt demokratikus domesztifikálódása érdekében mutatott – fentebb már említett – enyhe stílusváltása sem hátráltatja. A szabadabb kampánykommunikációs mozgástér lehetőséget ad Vona számára, hogy – a párt meglévő programjával összhangban – az élesebb társadalmi feszültségeket kiváltó (pl.: a roma társadalom integrációjával összefüggő) kérdéseket pártja zászlajára tűzze, s ezekben azonnali, radikális megoldások ígérését hirdesse.

A Jobbik vezetőjének főbb kampánybéli hátrányai között – a nála is jelentkező vezetői tapasztalatlanságon túl – a szélsőséges, kirekesztő és szalonképtelen politizálás cáfolatának nehézségét emelhetjük ki. Ennek érvényesítése elsősorban azért vált központi jelentőségűvé, mert azt a Fidessel szemben és annak radikális változásokat akaró szavazóinak meggyőzésével kell végrehajtania. Látható, hogy Orbán Viktor rendkívül határozott kampányba kezdett annak érdekében, hogy egyfelől egyenlőségjelet tegyen a Jobbik és az erőszak közé, másfelől felhívja a figyelmet a jobboldali választók szavazat-megosztási stratégiájának veszélyeire. További hátrányt jelent a Jobbik pártelnökének, hogy noha kétségtelenül a szocialista kormányzat megbuktatása az elsődleges politikai céljuk, mégis egyúttal a hatalom várományosának ellenzéki szerepére készül, ezáltal kétirányú kampányt kell folytatniuk. Egyfelől nem lankadhat a kormányzattal szembeni radikális üzenetek intenzitása, ellenkező esetben könnyen vádolhatóak azzal a Fidesz részéről, hogy végső soron a szocialisták malmára hajtják a vizet. Másfelől viszont az újonnan nyert szavazóinak megtartása (és növelése) érdekében határozottan reflektálniuk kell továbbra is Orbán Viktor támadásaira. A kétfrontos küzdelem okán Vona Gábornak ugyancsak szembe kell néznie a

hitelesség deficitjével, hiszen – akárcsak 2006-ban az MDF esetében – nehéz egyszerre határozottan síkra szállnia a kormányváltás mellett úgy, hogy egyúttal a potenciális kormányváltó párt leendő ellenzéke szerepére készül.

Összegzés

Orbán Viktor három releváns kihívói közül – az aszimmetrikus kampányviszonyokból adódóan – egyiknek sincs lehetősége arra, hogy a kampányban a potencialitáson túl reális esélyekkel rendelkező miniszterelnök-jelölt színében tüntesse fel magát. Ennek köszönhetően a legnépszerűbb politikusnak számító Fidesz-elnök erőteljes támadása nem tűnik számukra hatékony szavazatmaximalizáló stratégiának. Ha meg akarják akadályozni a legnagyobb ellenzéki erő kétharmados győzelmét, illetve korlátozni szeretnék majdani parlamenti mozgásterét, más kampány-kommunikációs eszközöket érdemes választaniuk. A három jelölt szempontjából hatékony megoldásnak mutatkozik, ha elsősorban politikai hasznosságuk és szükségességük erősítésére helyezik a hangsúlyt a kampány finisében. Az ellenzék vezetőjének erőteljes támadása helyett kifizetődőbb lehet számukra, ha a bizonytalan választóközönség előtt úgy jelennek meg, olyan üzeneteket fogalmazznak meg, amelyekkel bizonyítani tudják a rájuk való szavazás hasznosságát, miszerint a demokratikus parlamentáris működés érdekében nélkülözhetetlen tényezőnek számítanak. Bármennyire is furcsa, számukra már sokkal inkább az a választás tétje, hogy mennyiben tudnak majd valódi kontrolláló tényezői lenni a leendő kabinet kormányzati munkájának.

Az egyes miniszterelnök-jelöltek főbb előnyei és hátrányai a kampányban

	Orbán Viktor	Mesterházy Attila	Bokros Lajos	Vona Gábor
Előnyök, amit kihasználhat	népszerűség	innováció	őszinteség	felelőtlenség
	nyugodt, mérsékelt fellépés	korruptió érintetlenség	konkrét és ismert program	éles feszültségek vállalása,

	lehetősége			program
	hibázás kockázatának lecsökkenése	politikai intelligencia, stílus	reflektivitás	biztosnak tűnő parlamentbe jutás
Hátrányok, amit kompenzálnia kell	népszerűség miatti demobilizáció	a 8 év kormányzati kudarcainak terhe	szociális érzéketlenség vádja	szélsőséges politizálás cáfolata
	konkrétumok hiánya	a korrupciós ügyek árnyéka a párton	bizonytalan pártháttér	kétirányú kampány
	radikális szavazóinak megtartása	vezetői tapasztalat hiánya	hitelességi deficit	hitelességi deficit, tapasztalat hiánya